

**Науково-практичний
коментар Кримінального
кодексу України. Видання
11-те, перероблене та
доповнене**

Станом на 11 січня 2019 року

За підсумками V Всеукраїнського конкурсу на краще юридичне видання (2002-2003 рр.) цей науково-практичний коментар відзначено другою премією у номінації "Науково-популярні, науково-практичні і довідникові видання в галузі права"

За редакцією доктора юридичних наук, професора М.І. Мельника, доктора юридичних наук, професора М.І. Хавронюка

Пропонований коментар є переробленим та доповненим варіантом перших дев'яти видань коментарю Кримінального кодексу України, підготовленого цим авторським колективом у 2001 р. У ньому відображено і прокоментовано всі зміни, які були внесені від моменту набрання ним чинності. Докладно, з урахуванням законодавчих новел та сучасної судової практики, роз'яснено положення Кримінального кодексу України.

Для суддів, прокурорів, слідчих і детективів, адвокатів, викладачів і наукових працівників, аспірантів і студентів юридичних закладів вищої освіти.

Буде корисний усім, хто цікавиться питаннями кримінально-правової охорони прав та свобод людини і громадянина, інтересів суспільства та держави.

НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ КОМЕНТАР КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

11-те видання, перероблене та доповнене

**За редакцією доктора юридичних наук, професора М. І. Мельника,
доктора юридичних наук, професора М. І. Хавронюка**

**Київ
ВД «Дакор»
2019**

УДК 343(477)(094.4/.5)
НЗ2

**За підсумками V Всеукраїнського конкурсу
на краще юридичне видання (2002–2003 рр.)
цей Коментар відзначено другою премією у номінації
«Науково-популярні, науково-практичні
і довідникові видання в галузі права»**

Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред.
НЗ2 М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. – 11-те вид., переробл. та допов. – Київ :
ВД «Дакор», 2019. – 1384 с.

ISBN 978-617-7679-03-4

Пропонований коментар є переробленим та доповненим варіантом перших десяти видань коментарю Кримінального кодексу України, підготовленого авторським колективом у 2001 р. У ньому відображено і прокоментовано всі зміни, які були внесені від моменту набрання ним чинності. Докладно, з урахуванням законодавчих новел та сучасної судової практики, роз'яснено положення Кримінального кодексу України.

Для суддів, прокурорів, слідчих і детективів, адвокатів, викладачів і наукових працівників, аспірантів і студентів юридичних закладів вищої освіти. Буде корисний усім, хто цікавиться питаннями кримінально-правової охорони прав та свобод людини і громадянина, інтересів суспільства та держави.

УДК 343(477)(094.4/.5)

АВТОРСЬКИЙ КОЛЕКТИВ

Бойко Андрій Михайлович, доктор юридичних наук, професор, член Вищої ради правосуддя – розділ XVIII (статті 371–376-1, 380–381, 383–385, 387, 389, 390, 392–394, 396) **Особливої частини КК**.

Брич Лариса Павлівна, доктор юридичних наук, доцент, завідувач кафедри кримінального права та процесу Хмельницького університету управління та права – розділи II (статті 115, 116–118), XV (статті 341–346, 347-1–348-1, 351–351-2), XVII (статті 368-2, 369-2) **Особливої частини КК**.

Дудоров Олександр Олексійович, доктор юридичних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України, завідувач науково-дослідної лабораторії з проблем попередження, припинення та розслідування злочинів територіальними органами Національної поліції України Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка – розділи III (статті 13–17), IX, XI (у співавторстві з Письменським Є. О.), XII (статті 85–87 – у співавторстві з Письменським Є. О.) **Загальної частини**, розділи II (статті 130–134, 138–140), IV, VI (статті 188-1 і 197-1), VII (статті 201, 201-1, 203-1–205-1, 206-2, 209–213, 216, 218-1, 220-1–222, 229, 233), VIII, XV (статті 350, 356–358, 360, а також у співавторстві з Хавронюком М. І. – ст. 354), XVII (статті 368, 368-3, 368-4, 369 – у співавторстві з Хавронюком М. І.), XVIII (ст. 388) **Особливої частини КК**.

Задоя Костянтин Петрович, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінального права та криминології Київського національного університету імені Тараса Шевченка, член Науково-консультативної ради при Верховному Суді – розділ XIV-1 **Загальної частини**, розділ V (статті 157–160, 171), VI (Загальні положення до розділу – у співавторстві із Мельником М. І.), XVII (ст. 369-3), XX (статті 437 і 438) **Особливої частини КК**.

Мельник Микола Іванович, доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України, суддя Конституційного Суду України – розділ VI **Загальної частини**, розділи II (статті 122–126, 128), V (статті 162–170, 172–175, 178–184), VI (Загальні положення до розділу – у співавторстві із Задоею К. П., статті 185–187, 189–197, 198), XV (статті 347, 352, 353, 355), XVII (Загальні положення до розділу – у співавторстві з Хавронюком М. І., статті 364, 365, 366, 367, 370), XVIII (статті 377–379, 386, 395, 397–400) **Особливої частини КК, редактування**.

Музика Анатолій Ананійович, доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України, заслужений діяч науки і техніки України, провідний науковий співробітник Державного науково-дослідного інституту МВС України, член Науково-консультативної ради при Державному бюро розслідувань – розділи IV, V, XIV **Загальної частини**, розділ XIII (Загальні положення до розділу, статті 305–324) **Особливої частини КК**.

Навроцький Вячеслав Олександрович, доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України, професор кафедри теорії права та прав людини Українського католицького університету, професор кафедри кримінального права та криминології Львівського державного університету внутрішніх справ, член Науково-консультативної ради при Верховному Суді – розділи XIII, XV **Загальної частини**, розділи IX–XII **Особливої частини КК**.

Письменський Євген Олександрович, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри кримінально-правових дисциплін Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка, член Науково-консультативної ради при Верховному Суді – розділи X, XI (у співавторстві з Дудоровим О. О.), XII (статті 74– 84, а також у співавторстві з Дудоровим О. О. – статті 85–87) **Загальної частини КК**.

Ришелюк Андрій Миколайович, кандидат юридичних наук, доцент, заслужений юрист України, заступник керівника Головного науково-експертного управління апарату Верховної Ради України – розділи I, VII, VIII **Загальної частини**, розділи VII (статті 199, 200, 206, 219, 222-1–227, 231–232-2), XVI **Особливої частини КК**.

Хавронюк Микола Іванович, доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України, професор кафедри кримінального та кримінального процесуального права Національного університету «Киево-Могилянська академія», Голова Науково-консультативної ради при Державному бюро розслідувань – розділи II, III (статті 11, 12), XIII-1 **Загальної частини**, розділи I, II (статті 119–121, 126-1, 127, 129, 135–137, 141–145), III, V (статті 161, 176–177), XIII (статті 325–327), XIV, XV (статті 338–340, 349, 349-1, 359, а також у співавторстві з Дудоровим О. О. – ст. 354), XVII (статті 364-1, 365-2, 366-1, а також Загальні положення до розділу – у співавторстві з Мельником М. І., статті 368, 368-3, 368-4, 369 – у співавторстві з Дудоровим О. О.), XVIII (статті 382, 389-1, 389-2, 390-1, 391, 400-1), XIX, XX (статті 436, 436-1, 439–447) **Особливої частини КК, редактування**.

ПЕРЕДНЄ СЛОВО

Кримінальний кодекс України (далі – КК) – це закон, який, з огляду на його особливе місце в системі законодавства, специфіку засобів впливу на поведінку осіб, які порушують велинню закону, потребує абсолютно точного застосування. Однією з необхідних умов такого застосування КК судом, слідчим, прокурором, що є запорукою дотримання на практиці принципів верховенства права і законності, є правильне розуміння його змісту. Останнє має також велике профілактичне значення – воно дає змогу громадянам чітко визначити межі своєї правомірної поведінки і не виходити за них у повсякденному житті.

На сьогодні в Україні існує кілька коментарів до КК 2001 року, підготовлених різними авторськими колективами. Це є нормальним явищем, яке, крім усього іншого, свідчить про високий рівень розвитку кримінально-правової науки в країні. Від наявності кількох коментарів практика тільки виграє: вони не лише доповнюють один одного з тих чи інших питань, а й дають змогу практикам знайти найбільш правильні рішення при застосуванні КК. Крім того, різні підходи у тлумаченні одних і тих самих положень КК (що зовсім не виключається) дають можливість виявити найбільш істотні недоліки цього закону і сприять їх усуненню, зокрема законодавчим шляхом і шляхом судового тлумачення.

Пропонований коментар є виправленим і доповненим варіантом коментаря КК, підготовленого у 2001 р. авторським колективом (склад якого зазначено вище). За цей час коментар витримав *десять* видань українською та російською мовами.

Цей коментар має низку особливостей, які роблять його максимально корисним у застосуванні.

По-перше, в ньому відображено і прокоментовано усі зміни, внесені до КК за час його дії – на момент підписання книги до друку.

По-друге, з кожним новим виданням поступово збільшується обсяг коментаря, що дає змогу чимало його положень викладати якомога детальніше, а також подавати нові тлумачення з питань, які в попередніх виданнях не висвітлювалися. Своє відображення в коментарі знаходять деякі зміни поглядів авторів щодо розуміння окремих кримінально-правових термінів, ознак конкретних злочинів, підходів щодо кримінально-правової кваліфікації, що є результатом поглибленого наукового дослідження відповідних питань. з метою більш системного викладення матеріалу в необхідних випадках додатково виділено загальні положення до окремих розділів Особливої частини КК, перегруповано частину матеріалу, уніфіковано посилання тощо.

По-третє, у процесі доопрацювання коментаря враховується великий масив новел, яких щороку зазнають закони та підзаконні нормативно-правові акти і які безпосередньо стосуються конкретних положень КК.

По-четверте, під час формулювання рекомендацій щодо розуміння тих чи інших положень кримінального закону, а особливо кримінально-правової кваліфікації, використано результати судової, слідчої і прокурорської практики застосування КК. Водночас багато сформульованих авторами у перших виданнях коментаря правових позицій щодо розуміння кримінального закону та кримінально-правової кваліфікації були взяті за основу при підготовці Верховним Судом України і Вищим спеціалізованим судом України з розгляду цивільних і кримінальних справ постанов Пленуму цих судів і знайшли відображення у постановках, прийнятих у 2002–2016 рр.

Водночас автори вважали за доцільне зберегти визначену раніше структуру тексту коментаря. Матеріал викладено у певній послідовності, яка базується на існуючій системі кримінального права і видається авторам і редакторам оптимальною. Як і в попередніх варіантах, у цьому виданні для зручності користування ним і вивільнення його тексту від надмірних посилань на використану літературу, перелік джерел, з яких використано ті чи інші положення при коментуванні конкретної статті, а в окремих випадках і певних розділів, а також джерел, які мають безпосередній стосунок до їх застосування, дається після коментаря до конкретної статті чи розділу. Сам текст КК, поданий у книзі, відповідає тексту, надрукованому в «Офіційному віснику України», №21 (К., 2001), а внесені до нього зміни – текстам відповідних законів України, надрукованих у цьому ж або інших офіційних друкованих виданнях.

Доопрацьовуючи коментар, авторський колектив прагнув, щоб він повною мірою відповідав сучасним вимогам правозастосовної практики – враховував новітні наукові досягнення, останні зміни в законодавстві, був змістовним та зручним у користуванні.

Авторський колектив вдячний читачам за конструктивні зауваження до окремих положень попередніх видань коментаря та за пропозиції щодо його вдосконалення. Вони враховані у процесі доопрацювання коментаря. Автори сподіваються на доброзичливе ставлення до результатів своєї діяльності і готові до подальшої співпраці у цьому напрямі.

ЗМІСТ

Авторський колектив	3
Передне слово	4
Список основних скорочень	6

ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА

Розділ I.	ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ	8
Розділ II.	ЗАКОН ПРО КРИМІНАЛЬНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ	14
Розділ III.	ЗЛОЧИН, ЙОГО ВИДИ ТА СТАДІЇ	47
Розділ IV.	ОСОБА, ЯКА ПІДЛЯГАЄ КРИМІНАЛЬНІЙ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ (СУБ'ЄКТ ЗЛОЧИНУ)	74
Розділ V.	ВИНА ТА ЇЇ ФОРМИ	82
Розділ VI.	СПІВУЧАСТЬ У ЗЛОЧИНІ	88
Розділ VII.	ПОВТОРНІСТЬ, СУКУПНІСТЬ ТА РЕЦИДИВ ЗЛОЧИНІВ	107
Розділ VIII.	ОБСТАВИНИ, ЩО ВИКЛЮЧАЮТЬ ЗЛОЧИННІСТЬ ДІЯННЯ	111
Розділ IX.	ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ	125
Розділ X.	ПОКАРАННЯ ТА ЙОГО ВИДИ	149
Розділ XI.	ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ	175
Розділ XII.	ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ПОКАРАННЯ ТА ЙОГО ВІДБУВАННЯ	220
Розділ XIII.	СУДИМІСТЬ	263
Розділ XIII-1.	ОБМЕЖУВАЛЬНІ ЗАХОДИ	271
Розділ XIV.	ІНШІ ЗАХОДИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ХАРАКТЕРУ	276
Розділ XIV-1.	ЗАХОДИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ХАРАКТЕРУ ЩОДО ЮРИДИЧНИХ ОСІБ	297
Розділ XV.	ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ТА ПОКАРАННЯ НЕПОВНОЛІТНІХ	307

ОСОБЛИВА ЧАСТИНА

Розділ I.	ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ОСНОВ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ	326
Розділ II.	ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ЖИТТЯ ТА ЗДОРОВ'Я ОСОБИ	351
Розділ III.	ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ВОЛІ, ЧЕСТІ ТА ГІДНОСТІ ОСОБИ	440
Розділ IV.	ЗЛОЧИНИ ПРОТИ СТАТЕВОЇ СВОБОДИ ТА СТАТЕВОЇ НЕДОТОРКАНОСТІ ОСОБИ	465
Розділ V.	ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ВИБОРЧИХ, ТРУДОВИХ ТА ІНШИХ ОСОБИСТИХ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА	494
Розділ VI.	ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ВЛАСНОСТІ	573
Розділ VII.	ЗЛОЧИНИ У СФЕРІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	636
Розділ VIII.	ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ДОВКІЛЛЯ	803
Розділ IX.	ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ	875
Розділ X.	ЗЛОЧИНИ ПРОТИ БЕЗПЕКИ ВИРОБНИЦТВА	912
Розділ XI.	ЗЛОЧИНИ ПРОТИ БЕЗПЕКИ РУХУ ТА ЕКСПЛУАТАЦІЇ ТРАНСПОРТУ ...	921
Розділ XII.	ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ ТА МОРАЛЬНОСТІ	948

Розділ XIII.	ЗЛОЧИНИ У СФЕРІ ОБІГУ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН, ЇХ АНАЛОГІВ АБО ПРЕКУРСОРІВ ТА ІНШІ ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ	971
Розділ XIV.	ЗЛОЧИНИ У СФЕРІ ОХОРОНИ ДЕРЖАВНОЇ ТАЄМНИЦІ, НЕДОТОРКАНОСТІ ДЕРЖАВНИХ КОРДОНІВ, ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИЗОВУ ТА МОБІЛІЗАЦІЇ	1024
Розділ XV.	ЗЛОЧИНИ ПРОТИ АВТОРИТЕТУ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ, ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ, ОБ'ЄДНАНЬ ГРОМАДЯН ТА ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ЖУРНАЛІСТІВ	1060
Розділ XVI.	ЗЛОЧИНИ У СФЕРІ ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННО-ОБЧИСЛЮВАЛЬНИХ МАШИН (КОМП'ЮТЕРІВ), СИСТЕМ ТА КОМП'ЮТЕРНИХ МЕРЕЖ І МЕРЕЖ ЕЛЕКТРОЗВ'ЯЗКУ	1132
Розділ XVII.	ЗЛОЧИНИ У СФЕРІ СЛУЖБОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ, ПОВ'ЯЗАНОЇ З НАДАННЯМ ПУБЛІЧНИХ ПОСЛУГ	1142
Розділ XVIII.	ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ПРАВОСУДДЯ	1204
Розділ XIX.	ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ВСТАНОВЛЕНОГО ПОРЯДКУ НЕСЕННЯ ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ (ВІЙСЬКОВІ ЗЛОЧИНИ)	1267
Розділ XX.	ЗЛОЧИНИ ПРОТИ МИРУ, БЕЗПЕКИ ЛЮДСТВА ТА МІЖНАРОДНОГО ПРАВОПОРЯДКУ	1350
ПРИКІНЦЕВІ ТА ПЕРЕХІДНІ ПОЛОЖЕННЯ		1378
ПЕРЕЛІК МАЙНА, на яке не може бути звернено стягнення за виконавчими документами		1381

Книги, які можуть вас зацікавити

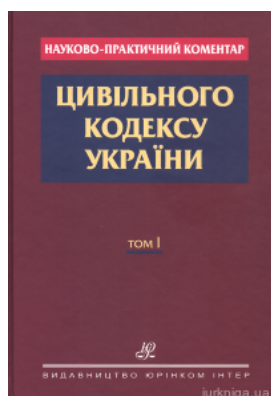
Кримінальний кодекс
України

Кримінальний
процесуальний кодекс
України

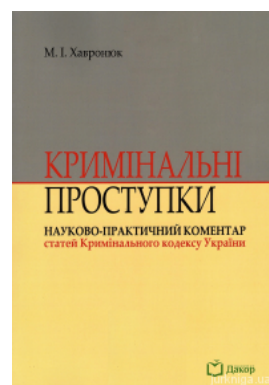
Цивільний Кодекс
України

Науково-практичний
коментар Цивільного
кодексу України: у 2
томах

Конституція України

Кримінальні проступки:
науково-практичний
коментар статей
Кримінального кодексу
України. Видання третє

Перейти до галузі права
Кримінальное право и процесс

[Перейти на сайт →](#)